

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, מג)
”זה יוסף שהוא לב בחכמה” (רש”י)

פרשת בראשית תשפ”ו • שנה ה' - גליון רמ”ה • מכון ”אוהבי תורה” להוצאת ספרי רבינו זי”ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

אוצרות יוסף

בראשית ברא אלקים את השמים
ואת הארץ (א, א).

בשביל ישראל שנקראו 'ראשית תבואתה'
(רש”י ד”ה בראשית ברא).

בברית העולם נברא רק דבר אחד - אומה הישראלית

כתב המהר”ל ז”ל בנצח (פרק ג ד”ה יוש) בתשובת השאלה, איך מאחד הפשוט יצאו פעולות רבים בבריה - שמזה בא טעות מאמיני השגות רחמנא ליצלן^א כמבואר בעקרים (מאמר ב פרק יג ד”ה אלא). וכתב ז”ל התשובה, שנברא באמת רק דבר אחד, 'בראשית' - בשביל ישראל שנקראו 'ראשית' (ראה ירמיה ב, ג), והם עלו במחשבה תחלה (ראה ב”ר א, ד), והם כל הבריה, וכל שאר הבריה רק עבור ישראל, ואם כן נברא באמת רק דבר אחד - אומה הישראלית, שכולם אחד - 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ' (דברי הימים א יז, כא), אלא שנברא עוד כל הצריך עבורם, ודו”ק היטב, עד כאן תוכן דבריו ז”ל שם.

ויש לומר, דזה טעם הכתוב (תהלים מ, ו) 'רבות עשית אתה ד' אלקי', ונפלאותיך ומחשבותיך אלינו. היינו 'רבות עשית אתה ד' אלקי' - בברית העולם, ותפול השאלה איך מאחד הפשוט יצא הריבוי, ועל זה התירוץ - 'נפלאותיך ומחשבותיך אלינו', היינו שכל המחשבה [ונפלאות הבריה נדקרא 'נפלאות' (ראה שם קלו, ד), דהוא פלא גדול ודאי - חידוש יש מאין] הוא הכל רק 'אלינו' עם ישראל, שכל המגמת והמחשבה רק לברוא עם ישראל דהם אחד, וכל השאר נברא רק בשבילם, ואם כן אין כאן ריבוי כלל, דנברא רק עם ישראל והשייך לו וכל”ו, ודו”ק.

גליוני הש”ס

רשימות ירושלמי ברכות

וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל
אלקים בין האור ובין החשך (א, ד).

החושך הוא רק העדר אור • טעם
שלא תיקנו שתי תפלות בלילה

חשך הוא רק העדר האור, ואינו הוייה עצמית, כמבואר באדרת אליהו על התורה בפרשתנו^ב.

וזה גם כן הטעם בירושלמי ברכות (פ”ה ה”א), דהשלש תפלות כנגד שלשה פעמים שהיום משתנה על הבריות כו'. היינו דהתהוות האור וסילוקו (בוקר וערב) חשיב תרת, ומה שאין כן החשך אי אפשר שיוחשב התהוות וסילוקו לשנים - ויהיה בלילה שתי תפלות, דכיון דהוא רק העדר

(א) דשניות הוא היפוך מאחדות הבורא, שהוא אחד, ראה אוצרות יוסף דרוש ד פסקא ב: "ועיקר השניות מקורו בנחש, שאמר (להלן ג. ה) 'והייתם כאלקים', שאפשר להיות אלו", וכפר באחדות השם המאחד ומקשר נבראיו".

(ב) לא נמצאו דבריו, ואדורבה מפורש שם בדף ד. להיפוך, שכתב: "ויעש הבל של ידחה החשך ויבטל מכל, רק שיהא נגלל האור מפני החשך וחשך מפני האור, ולא כחכמי האומות שאומרים שהחשך הוא העדר האור, אבל הוא בריא, רק שאין טובו נגלה לעין השמש, לכן לא נאמר כי טוב אצל החשך", עייין שם, וכן מובא גם

אין כאן התהוות וסילוק כלל, שהרי אין מתהווה דבר כלל, ורק שנעדר האור, ואם כן כל הלילה רק דבר אחד - שנעדר האור, וצריך להתפלל עליו 'לצאת מאפילה לאורה' (ראה ירושלמי שם), ודו”ק.

אוצרות יוסף

דרשה לשבת שובה

ויכלו השמים והארץ וכל צבאם (א, א).

המקיים תכלית הבריה ומכיר הבורא מושתת בבריה אמרו בשבת (ק”ט), כל המתפלל בערב שבת ואומר 'ויכלו' - כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית.

כי אמירת 'ויכלו' הוא שמעיד על הקדוש ברוך הוא שברא העולם, ועיקר הבריה היתה רק עבור זה - שיכיר בני אדם את כבודו יתברך כי הוא הבורא עולם יתברך, ואם כן נמצא שזה האיש שאומר 'ויכלו' ומעיד ומכיר את הבריה שברא יתברך, הנה האיש הזה בו נתקיים תכלית הבריה.

ונודע (ראה מורה נבוכים ח”א פרק סט; תפארת ישראל למהר”ל ז”ל פרק לו ד”ה ובגמרא), דהסבה התכליתית היא עצמה הסבה הפועלת, כי כל פועל עבור איזה תכלית שיהיה, הנה התכלית היא הסבה שבעבורו פועל, ולולא התכלית המכוון לא היתה הפעולה נפעלת, ואם כן הוא כאילו היה התכלית עצמו פועל הפעולה. ועל כן זה שמעיד ומכיר כו', שבו יש תכלית פעולת הבריה דהוא ההכרה, הנה הוא עצמו מושתת בהפעולה, ועל כן הוא כאילו נעשה שותף במעשה בראשית, ודו”ק היטב מאוד.

ציונים לתורה

כלל לב

ויבן ד' אלקים את הצלע אשר לקח
מן האדם לאשה ויבאה אל האדם (ב, כב).

זמן גדלות של עבד

שמעתי, דגדלות של עבד הוא ב”ב שנים ויום אחד כאשה, כיון דעבד איתקש לאשה (חגיגה ד. ד).

ואינו נוח לי כלל. דוודאי גדלות של עבד הוא כשאר איש, ואין עניין לכאן מה שהוקש עבד לאשה לענין מצוות ועוד איזה פרטי דינים, דמכל מקום בטבעו הוא איש, ומה שגדלות אשה קודם לאיש הוא ענין טבעי באשה, עייין נדה (מה); 'ויבן ד' אלקים' את הצלע, מלמד שהיונה הקדוש ברוך הוא בינה יתירה באשה יותר מבאיש, עייין שם. ועל כן עבד דהוא איש, וטבעו ככל איש, ודאי דגם גדלות שלו כאיש ולא כאשה.

בספר קול אליהו להגא”ר ז”ל, וכבר העיר בדברי רבינו אלה בספר מפעני צמנות פרק ו סימן ב בהערה לאות ה, עייין שם. ובמגדים חדשים חגיגה יב. ד”ה וראיתי להגא”ר, כתב על לשון רבינו: "ואפשר כדברי רבינו מפורש להדיא בספרנו פרשת בא, כא ד”ה וימש, וז”ל: "וימש חושך - ויסיר את החושך הטבעי של הלילה, כי אמנם חושך הלילה הוא אור מוכן לקבל האור, והוא חושך בהעדר האור בלבד...".

(ג) כן כתב בשו”ת שערי דעה סימן ו ד”ה הנה. ובקובץ מגד ירחים שם כתב: "אף כי אין משיבין על הדרוש, מכל מקום יש פה מקום ללון, אם אמנם כנים דבריו בזה, והוא הלכה

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ”ר

גליון
מורהב

לקראת יומא
דהילולא רבא

א מרחשון
(ת”פ - תשפ”ו)

בית האוצר

מערכת א כלל לו

ויצו ד' אלקים על האדם לאמר
מכל עץ הגן אכל תאכל (ב, יז).

הוכחה שבעל חי לא נחשב אוכל

אי בעל חי חשוב 'אוכל', עייין בבראשית רבה (טו, ו), 'אכול תאכל' ('מכל עץ הגן אכול תאכל'), אמר רבי יעקב דכפר חנין, מתי יתכשר לאכילה - משתשחט, רמז לו על אבר מן החי (איסור אבר מן החי). ובממנות כהונה (ד”ה מתי) פירש, וז”ל: דריש כפל לשון 'אכול תאכל', משמע משהוא אוכל - אז תאכלנו, לאפוקי אבר מן החי, עכ”ל.

ומבואר, דבעל חי בעצם לא חשיב 'אוכל' - לא מפאת האיסור דאבר מן החי. דאם לא כן, מה זה הלימוד - משהוא אוכל אז תאכלנו ולא שתתלוש מן הבעל חי ותאכל, הרי גם הבעל חי הוא אוכל, כיון דבמקרא זה עצמו הוא דבא ללמדנו דאבר מן החי אסור, וכל זמן שלא ידענו איסור אבר מן החי, הרי גם הבעל חי חשוב אוכל, ועל כרחך דבעל חי בעצם לא חשוב אוכל.

מגד ירחים

חלק ב שנה שלישית וחברת ב
פרשתנו דף י:

ויאמר האדם האשה אשר נתתה עמדי
הוא נתנה לי מן העץ ואכל (ג, יב).

ביאור מאמר אדם הראשון 'אכלתי ואוכל עוד'

אמר המאסף, אנכי שמעתי באומרים לי בשם הגאון החריף רבי יוסף ענגיל ראב”ד קראקא, לפרש המדרש (ב”ר ט, ב), 'האשה אשר נתת עמדי' כו', אכלתי ואוכל עוד. על פי מה שכתב בספר כתנות יוסף (פרשתנו ד”ה במדרש, נדפס בספר תולדות אברהם) דחזה ביטלה העץ הדעת בבשרים, והאיסור רק משום דאין מבטלין איסור לכתחלה (ביצה ד, ד); אמנם מבואר ביורה דעה (סימן צט סעיף ה) בעבר וביטלו במזיד, אסור רק למבטל עצמו, ולשאר כל אדם מותר. וזה שאמר "האשה" אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ, כלומר, מקצת, בתוך ההיתר, 'אוכל' באופן זה גם שנית, והבן, עד כאן שמעתי^א.

מרווחת בשולחן ערוך שם (סימן צט סעיף ה), דאינו אסור רק להמבטל, אבל לא לאחרים. אמנם כל זה הוא רק לידן, דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא רק דרבנן (ראה רש”א תורת הבית בית ד שער ג עמוד שח ד”ה ואיכא: ר”ן חולין לה: מדפי הר”ף ד”ה גרסינן), אזי יש חילוק בין מבטל, דלדידיה קנסו אבל לא לאחרים. מה שאין כן לשיטת הראב”ד (איסור משוה פ”ב עמוד קכ ד”ה ווא) אשר עליו בנה יסודו, כי רק לפי דבריו יתפרש המדרש הנ”ל כמובן, דמאורייתא אין מבטלין, אזי אין לחלק בין מבטל עצמו לאחרים, ואם אסור להמבטל עצמו מטעם דאי עביד לא מהני, לית דין צריך בשש, ופשיטא דאסור לכל העולם, דבאורייתא אין לחלק, והבן, קצתית להיות הדבר פשוט וגלוי^ב.

וינחיהו בגן עדן לעבדה ולשמרה (ב, טו).

אם קיים אדם הראשון את התורה

~ מתוך: בית האוצר מערכת א כלל טז ~

אם יש ראייה ממה שמר שבת

ועיין עוד פרקי רבי אליעזר (פרק כ, וז"ל: בין השמשות של שבת היה אדם יושב ומהרהר כו', ואומר אוי לי שמא יבוא הנחש שהטעה אותי בערב שבת, שנאמר (להלן ג, טו) 'תשופנו עקב'. נשתלח לו עמוד של אש להאיר לו כו', פשט ידיו לאור של אש וברך בורא מאורי האש, וכשהרחיק ידיו מהאש אמר אדם, עכשיו יודע אני שנבדל יום הקודש מיום החול, שאין לבער אש בשבת, אמר, ברוך המבדיל בין קודש לחול, עכ"ל.

ומוכח דאדם שמר שבת, דהיא ממצות הישראליות - לא ממצות בני נח, דבן נח אדרבה אסור לו לשבות (סנהדרין נח), ואם כן יש מזה כדמות ראייה דאדם קיים התורה עד שלא ניתנה.

ואולם ראייה גמורה אינה, כיון דהפרקי רבי אליעזר רק משבת לחוד איירי, ובשבת גופיה הרי אמר רק דנרמז לאדם שמירת שבת בענין עמוד האש, ואם כן לכאורה אדרבה מוכח איפכא - דלא קיים את התורה, דאם לא כן למה הוצרך להרמז לו ענין שבת, ומה זה דהזכיר הפרקי רבי אליעזר דהתבונן אדם מענין עמוד האש לשמור שבת, והרי גם כל המצות היה מקיים מדעתו, ובאתי רק להעיר.

מפורש במדרש שניתנה שבת לאדם הראשון

והנה נזכרתי עוד, כי בבראשית רבה (טו, ה) מפורש שניתן לאדם מצות שבת, וז"ל שם - על הכתוב 'וינחיהו בגן עדן לעבדה ולשמרה': 'וינחיהו' - נתן לו מצות שבת, כמה דאמר (שמות כ, יא) 'וינח ביום השביעי, 'לעבדה' - 'ששת ימים תעבוד' (שם שם, ט), 'ולשמרה' - 'שמור את יום השבת לקדשו' (דברים ה, יב), עכ"ל.

ניתנה לו כדי שיהיה 'מצווה ועושה'

ונתיישבתי, דאין להכריע מזה אם קיים אדם כל התורה עד שאל ניתנה, דאפילו קיים את התורה מעצמו, עם כל זה יש לומר דניתן לו מצות שבת מפאת 'גדול המצווה ועושה' כו' (קידושין לא). ויש לומר עוד טעמים אחרים, ואין להאריך.

נצטווה על קרבנות

ועיין שם עוד במדרש דאמר, דבר אחר, 'לעבדה ולשמרה' - אלו הקרבנות, שנאמר (שמות ג, יב) 'תעבדון את האלקים', וכתוב (במדבר כח, ב) 'תשמרו להקריב לי במועדו', עכ"ל.

מקורות נוספים שמר שבת

ועיין עוד בבראשית רבה (כב, יג), התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר, כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדם הראשון ואמר 'מוזמר שיר ליום השבת' (תהלים צב) כו', ונראה, דגם מאמר זה סבירא ליה דאדם הראשון שמר שבת, וכמובן.

ועיין עוד שבת (טו), אמר רב הונא, היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת, מונה ששה ימים ומשמר יום אחד. חייא בר רב אמר, משמר יום אחד ומונה ששה. במאי קמיפלגי, מר סבר כברייתו של עולם, ומר סבר כאדם הראשון, עכ"ל הגמרא. ומשמע גם כן קצת דאדם הראשון שמר שבת, ועיין שם בפירוש רש"י (ד"ה כאדם).⁸

אדם הראשון קיים התורה עד שלא ניתנה - כן מוכח **מחידושי אגדות** למהרש"א עירובין (יח: ד"ה בנידוי), דאחא דאמר התם שאדם הראשון פירש מן האשה, כתב וז"ל, וז"ל: למסקנא ניחא שפירש מאשתו, לפי שהיה בנידוי, ומנודה אסור בתשמיש המטה (ראה מועד קטן טו: כו', עכ"ל).

כשניתנה הקב"ה כאילו אסור בפירוש בפרטי נידוי

ויש לדחות ולומר, דכיון דאדם הראשון נתנה בפירוש מן המקום יתברך (ראה עירובין שם ורש"י ד"ה בנידוי), על כן עצם ענין הנידוי כולל תחתיו כל פרטי דיני הנידוי, דענין הנידוי בכלליות - הנה הוא רק פרטי דיניו ועניניו הריחוק שצריך להיות מרוחק, ועל כן מה שנתנה מן המקום יתברך הוי כאילו אסר אותו המקום יתברך בפירוש בדברים שהמנודה אסור בהם, ודו"ק.

מקושת המהרש"א מדוע פירש מוכח שקיים את התורה

ואולם גוף מה שהוקשה למהרש"א - דמדוע פירש מן האשה, הרי הוא קושיא רק אי נימא דקיים תורה עד שלא ניתנה, דהא פריה ורביה אינה ממצות בני נח (ראה סנהדרין נט:). ואפילו לדעת התוספות חגיגה (ב: ד"ה לא) דבן נח מצווה אפריה ורביה, מכל מקום הא כבר קיים מצות פריה ורביה, וזלת למאן דאמר ביבמות (סב) דבעינן שני זכרים ושתי נקבות, ולמאן דאמר שם דמתו לא קיים פריה ורביה, אם כן הכי נמי לא קיים פריה ורביה, כיון שמת הבל, ונשאר רק זכר אחד, אבל לפי ההלכה (רמב"ם הלכות אישות פט"ו הי"ד) דפריה ורביה די בזכר ונקיבה, הרי כבר קיים מצות פריה ורביה (ראה ב"ר כב, ב-ג). ואין לומר, דהוקשה לו מחיובא ד'ביבוקר זרע את זרעך' וגו' (קהלת יא, ה: עיין יבמות שם), דזה אינו, דהאי חיובא ודאי לאו ממצות בני נח הוא, רק ממצות ישראל.

הקושיא מצד שהשחתת זרע אסורה לבני נח

ואולם יש לומר דהוקשה לו מהא דאמר בעירובין שם, דעל ידי שפירש מאשה הוליד שידין כו' משכבת זרע דחוא לאונסיה. ואם כן כיון דבא לידי השחתת זרע על ידי הפרישה, שפיר קשיא מדוע פירש, דהשחתת זרע הוא חטא גם בבני נח, מדנתחייבו ער ואונן מיתה עליהם (להלן לח, ז-י; עיין נדה יג). ועיין נדה יג. דהוא כאילו שופך דמים, ולכן יש לומר דנוהג בבני נח מפאת אביוזריהו דשפיכות דמים, דהוא אחד משבע מצות בני נח (סנהדרין נז), עיין סנהדרין (עד: דשבע מצות דבני נח חייבים בהם ובאביוזריהו).

הקושיא מדוע נקרא 'חסיד' אם פירש מן האשה

ועוד יש לומר, דקשיא ליה למהרש"א ז"ל האא דאמר בעירובין שם, אדם הראשון חסיד גדול היה כו' ופירש מן האשה כו', ועל זה הוקשה לו דעל כל פנים אין הפרישה ראויה להחשב חסידות, כיון שיש בה ביטול של 'ביבוקר זרע' וגו', וגם אמרו ביבמות (א:), אף על פי שיש לו לאדם כמה בנים אסור לעמוד בלא אשה כו', וגם הרי בא מתוך כך לידי השחתת זרע וכנ"ל, ואם כן אפילו אי בן נח אין מצווה בכל הנ"ל, עם כל זה לא היה להשי"ם לקרותו 'חסידות'.

(א שכתב: "כאדם הראשון - שנברא בערב שבת, ויום ראשון למנינו שבת היה".

מחלוקת אם הקרבן שהקריב היה בציווי או עשה מעצמו

והנה ראיתי עוד **בתנא דבי אליהו** רבא (פרק ו) וז"ל: ברוך המקום ברוך הוא, שספר את עצמו עם הצדיקים, אדם קיים מה שכתוב בתורה להקריב קרבן, והעלה שור על גבי המזבח, שנאמר (תהלים סט, לב) 'משור פר מקרין מפרס'. נח קיים מה שכתוב בתורה להקריב קרבן, שנאמר (להלן ח, כ) 'ויבן נח מזבח לד' וגו'. אברהם קיים כל מה שכתוב בתורה, שנאמר (להלן כו, ה) 'עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצותי חקותי ותורותי כו', עכ"ל. ומוכח להדיא מדברי התנא דבי אליהו, דלא היה קיום תורה - עד שלא ניתנה באדם, וזולת מה שהקריב קרבן.

ונראה דפליגי בזה אבראשית רבה הנ"ל - דסבירא ליה דאדם נצטוו להקריב קרבנות. דאילו מדברי התנא דבי אליהו מוכח דעשה זה מעצמו, בתורת קיום מצותה של תורה עד שלא ניתנה - שנאמר בה מצות הקרבת קרבנות, אלא דאדם הראשון קיים מן התורה עד שלא ניתנה רק מצוה זו לבד, ואברהם קיים אותה כולה וכנ"ל.

הציווי היה רק קודם החטא ובגן עדן

ועיין עוד בזוהר פרשתנו (כו), 'לעבדה' - בפקודין דעשה, 'ולשמרה' - בפקודין דלא תעשה. וכן הוא גם **בילקוט** בפרשתנו (רמז כב ד"ה וינחיהו בגן) וז"ל: 'וינחיהו בגן עדן לעבדה', שמא תאמר יש מלאכה בגן עדן לפתח ולשדד את האדמה, והלא כל האילנות נצמחים מאליהן כו', אלא 'לעבדה ולשמרה' - לעסוק בדברי תורה ולשמור מצוותיה, שנאמר (להלן ג, כד) 'לשמור את דרך עץ החיים', כמה דאמר (משלי ג, יח) 'עץ חיים היא למחזיקים בה', עכ"ל. ומוכח קצת, דנצטווה אדם על כל התרי"ג מצות.

ויש לומר, דזה היה רק לפי בחינתו קודם החטא, וגם בגן עדן דייקא, וכלשון הכתוב 'וינחיהו בגן עדן לעבדה ולשמרה', והוא דוגמת מה שכתב **הרמב"ן** (פרשת תולדות כו, ה ד"ה והנראה), דקיום תורה עד שלא ניתנה - דאבות - היה רק בארץ ישראל, מקום המקודש, מה שאין כן אחרי החטא ואחרי שנטרד מגן עדן - אין ראייה מכאן שקיים את התורה. ויש לדחות עוד בגווני אחרים, ובאתי רק להעיר.

קודם שנצטווה על מצוות בני נח - לא קיימם

ועיין עוד בספר **דברי דוד** להטורי זהב ז"ל על התורה בפרשתנו (ב, כג), על הכתוב (שם) 'זאת הפעם עצם מעצמי, דפירש רש"י (ד"ה זאת), מלמד שבא אדם הראשון על כל בהמה וחיה, ולא נתקרה דעתו עד שבא על חוה. וכתב על זה הדברי דוד, וז"ל: והקשו **המפרשים** (ראה יפה תואר ב"ר יח, ה ד"ה הה"ד; גור אריה פרשתנו ב, כג אות מב), איך בא על בהמה, שהרי נצטוו על העריות (סנהדרין נו), ובהמה בכלל עריות, כדאייתא פרק ארבע מיתות (שם נח). כו'. ובאמת הקשו קושיא זו מחסרון ידיעה, דאייתא פרק אחד דיני ממונות (שם לה:), שעה שביעית נדווגה לו חוה כו', תשיעית נצטוו כו', הרי דהציווי על מצוות שלו היה אחר זיווג חוה, ודבר זה שבא על בהמה וחיה היה לפני זיווג חוה כו', עכ"ל ז"ל. ומבואר, דאדם הראשון לא קיים מצות בני נח טרם נצטוו עליהם.

אחר שקיבל מצוות בני נח קיים גם מצוות ישראל

ואולם, אין מזה ראייה כל כך לומר דלא קיים גם מצות התורה עד שלא ניתנה. דיש לומר דרק כל זמן שלא קיבל גם מצות בני נח - ולא היה בו עדיין ענין קבלת מצותיו יתברך כלל - הוא שלא קיים את המצות, מה שאין כן אחרי שקיבל שבע מצות בני נח ונכנס בגדר קיום ציווי יתברך, אזי קיים ועשה גם הציוויים אשר עתיד הוא יתברך לצוות לישראל וכמובן, ובאתי רק להעיר.

לקדחת
יומא דהילולא
א' מרחשון

"ויעטרוך ז"ר תפארה"

יריעה נרחבת על הסתופפותו של רבינו זי"ע בצל קדשו של הגה"ק בעל 'אבני נזר' מסאכטשאב זי"ע

רבינו הקדוש זצ"ל אצל השלחן הטהור, שהם מלאים עם סודות גבוהים ועמוקים, יותר יש להתפלא עוד על מה שכל דבר סוד שאומר, תיכף מלבישו בפשטות ומביא דוגמת הדבר מש"ס ופוסקים, ומראה תיכף מקום מוצאו בתורה הנגלית, ועל ידי זה מסתיר עצמו לגמרי מן העולם בדרך הסוד שלו.

ימין רוממה

וכה תיאר עד נוכח, הרה"ח ר' דוד רוזנבלאט ז"ל, ממה שראו עיניו בשולחן הטהור של האיבני נזר זי"ע בסאכטשאב:

"אצל השולחן ישבו בצד ימין הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל ובצד שמאל הגאון בעל 'חלקת יואב' מקינצק זצ"ל. במשך רוב הזמן דיבר האיבני נזר עם הגרי"י ענגיל והשתעשע עמו בדברי תורה.

"שמתי אל לבי, כי הכיפה על ראשו של הגרי"י יוסף ענגיל היתה מרופדת בצמר גפן, כיון שלא

הוסיף וסיפר באותה הזדמנות, כי פעם אחת נזקק האיבני נזר לשאוף אויר צח וטוב במקום הרים, לצורך בריאות ראותיו. באחד הימים, כאשר ישב שם בראש ההר למנוחה, נעמד לפתע ממקומו והחל לנוס במורד ההר, עד שהגיע למטה. כאשר עצרו המשמש ושאלו לפרש הריצה והבהלה, השיב: "דו הערסט נישט? דארט זינגט א פרוי, און 'קול באשה ערוה'!" (=וכי אינך שומע? הרי שם אשה שרה וקול באשה ערוה).²

"היה מתלהב מאד ברגש הקודש"

החסיד ר' צבי יהודה מאמלאק ז"ל, בספרו 'אביר הרועים' לתולדות רבו הק' מסאכטשאב (אות קכה), מעיד מה ששמע מפי רבינו, בהיותו אצל השולחן הטהור בסאכטשאב:

"פעם אחת הייתי אצל רבינו הקדוש זצ"ל עם הגאון האדיר, החסיד ומקובל, מו"ה יוסף ענגיל זצ"ל בעל 'לקח טוב' ו'בית האוצר', ראיתי שאחר עמידתו מן השלחן הטהור היה מתלהב מאד ברגש הקודש, ואמר אז שמלבד גוף התורות מה שמגלה

אחרי נישואי רבינו זי"ע, משנכנס רבינו זי"ע לבית חותנו הנגיד רבי משה קליינער ז"ל מבענדין, התקרב לאורה של סאכטשאב, בהשפעת חותנו שהיה מחשובי החסידים בעיר ומעמודי התווך ב'קלויז' של חסידי סאכטשאב בבענדין.

בצל הקודש

בנסיעותיו התכופות של רבי משה קליינער לסאכטשאב, לחסות בצלו של הגה"ק בעל 'אבני נזר' זי"ע, היה רבו הגדול שואלו לא אחת, מדוע אינו מביא עמו את חתנו החשוב. כאשר ראה רבי משה כי זהו רצון קדשו של רבו, דיבר על לבו של רבינו להצטרף אליו בעלותו לקבל פני רבו בסאכטשאב, ואכן בהשפעתו החל רבינו לנסוע גם הוא לסאכטשאב.

ואף שלא נחשב רבינו ליחסיד סאכטשאב' מן המניין, הרי שהיתה בלבו הערצה והערכה גדולה עד מאוד אל האיבני נזר, הן בזכות גדלותו העצומה

הגאון בעל 'חלקת יואב' זצ"ל

יכול היה לסבול שום משא, עקב חולשתו ומכאובו בראשו. ופלא הוא הדבר, שעל אף מיחושי הראש עלה ונתעלה להיות גאון הדור...³

תכלית לימוד התורה

אחד מתלמידי סאכטשאב מספר בזכרונותיו עוד על ישיבתו של האיבני נזר זי"ע שהסבו עליו רבנים וגדולי תורה, ביניהם רבינו זי"ע והגאון בעל 'חלקת יואב' מקינצק זצ"ל, וכך אמר האיבני נזר בדברות קדשו:

ספר 'אביר הרועים' - סאכטשאב

של האיבני נזר זי"ע, שאליו אמר רבינו את הדברים. וראה גם שיח זקנים' ח"ז עמוד שיא, מפי הגה"ח ר' אברהם חיים פרידמאן שליט"א ששמע מפי הרה"ח ר' שמואל אזנאווסקי ע"ה, ששמע גם הוא מפי בעל המעשה.

מצבות קדשם של הגה"ק בעל 'אבני נזר' מסאכטשאב זי"ע בנו הרה"ק בעל 'שם משמואל' זי"ע ונכדו הרה"ק בעל 'חסדי דוד' זי"ע

בתורה ובעיקר לרוב קדושתו וצדקתו, והרבה להסתופף בצל קדשו.

לימים גילה רבינו טפח על הערצתו את האיבני נזר זי"ע, באמרו: "הנה, אני לא נסעתי אליו בכדי לקבל ממנו 'נגלה', אף לא לקבל ממנו 'נסתר', וגם לא בכדי לקבל ממנו 'מחקר', אלא נסעתי אליו ווייל ער איז געווען א הייליגער איד..." (=כי היה יהודי קדוש).

(ג) ספר 'גשמי ברכה' לונדון תשע"א, עמוד תקלו - ועייני שם עמוד תקלז - מאת ידידו הרה"ח ר' שמעון הירשלער שליט"א לרפ"ש, ששמע מפי המספר.
(ד) נדפסו בגליון 'מוסף שבת קודש' פרשת כי תשא תש"ס עמוד 71.

"לא כל מי שהוגה בתורה, הוא באמת לומד תורה. לימוד התורה הוא ענין אחר לגמרי. לא די בהבנת וידיעת הענין אשר לפניו, אלא הלימוד צריך לזכך ולשנות את כל החומר האנושי של האיש הישראלי הלומד תורה. משמעותה של 'תורה' - לימוד. היא צריכה ללמד את האדם לדעת את דרך החיים, והלימוד צריך להיות באופן כזה, שאם תבוא אחר כך מצוה לידו, עליו לקיימה לא רק בכח הבחירה, אלא בכל גופו ונפשו. וזהו מה שאמרו חז"ל (ראה קידושין מ:): 'גדול תלמוד שמביא לידי מעשה', כי לימוד התורה צריך להכין את האדם למעשים טובים".

אחר כך שתק ה'אבני נזר' רגעים אחדים, והמשיך: "חמי הרה"ק מקאצק זי"ע פירש את הפסוק (דברים לב, ב) 'ערוף כמטר לקחי תול כטל אמרתי', כמו שהטל והגשם מביאים לידי מעשה בזה שהם מדשנים את האדמה, כך צריכים דברי תורה לדשן את הגוף למצוות, וזהו סוד שירת האזינו".

זמירות היו לי חוקיק

סיפור פלא סיפר כ"ק האדמו"ר רבי חנוך הענין מסאכטשאב זצ"ל, על מה שהתרחש פעם בהיות רבינו בצל קדשו של זקנו ה'אבני נזר' זי"ע:

כ"ק האדמו"ר רבי חנוך הענין מסאכטשאב זצ"ל

פעם בא לסאכטשאב חסיד אחד, תלמיד חכם, נגיד ובעל מנגן, שבצעירותו עוד נסע אל הרה"ק מקאצק זי"ע, ובליל שבת קודש כיבדוהו בזמר. פנה ה'אבני נזר' אל רבינו שישב אצל השולחן, ושאלו: "האם אתה מבין בנגינה?", הביט רבינו בתמהון ולא הבין את כוונת השאלה, ונענה ה'אבני נזר: "הכי אינך שומע שזה זמן רב הוא לא למד?!". הבין רבינו כי הדברים אינם מכוונים אליו, אלא כלפי אותו חסיד, ושחק.

למחרת, ביום שבת קודש, לא נתנו החסידים

בעילום שם הכותב.

(ה) ספר 'שיח זקנים' ח"ח עמוד שז, בשם הרה"ר ח' **חנה פריעד** ז"ל ששמע מפי האדמו"ר מסאכטשאב זצ"ל.

(ו) נדפס במאסף 'נזר התורה' קובץ כ"א עמוד שעה הערה 13.

(ז) הרה"ר ר' אברהם יצחק באמבאס ז"ל.

לאותו חסיד לגשת אל השולחן, לאחר ששמעו את הדברים שאמר ה'אבני נזר' לרבינו.

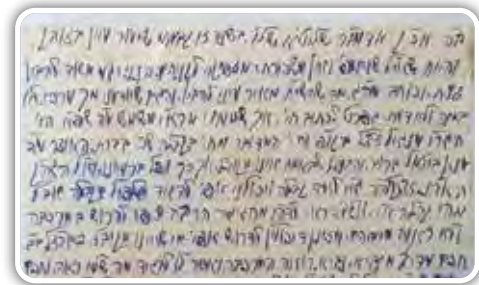
במוצאי שבת קודש, נכנס החסיד אל ה'אבני נזר', שקרא לעומתו: "אוודאי, אוודאי, פיהר מיר אויס דיין סדר היום..." (=בודאי, בודאי, אמור לי את סדר יומך). פירט החסיד את סדר יומו, ומתוך כך התברר שאכן לא היה לו זמן ללמוד זה זמן רב. התנצל החסיד ואמר: "לימוד פשוט אינני יכול ללמוד, ואילו ללמוד בעיון אין לי זמן..."

הפטיר ה'אבני נזר' זי"ע ואמר: "אז מ'לערנט פשוט - ווערט מען א תלמיד חכם, און אז מ'ווארט ביז מ'וועט קענען לערנען בעיון - קען מען ווערן א גאונישער עם הארץ..." (=מי שלומד פשוט, יכול לגדול ולהיות תלמיד חכם, ומי שממתיך עד שיוכל ללמוד בעיון, יכול לגדול עם-הארץ גאוני)".

הצנע לכת עם אלוהים

עדות מעניינת נשתמרה בידינו על שיח שהיה לרבינו עם ה'אבני נזר' אודות לימוד הקבלה, כפי שבאו הדברים במכתבו של הגאון רבי יצחק הובערמאן זצ"ל מרעננה אל כ"ק האדמו"ר רבי חנוך הענין מסאכטשאב זצ"ל:

"...שמעתי מרא"י משמש ע"ה, שפעם אחת היה הגר"י ענגיל זצ"ל בקודש פנימה, והיה המדובר מחידוש בקבלה שכתב ב'בית האוצר' על דבר ענין ביטול כרוב"י, והתנצל שבאמת אינו מקובל, אך כך נפל ברעיונו. ואמר לו הגה"ק האבני נזר זצוקלה"ה: 'גם אני לומד קבלה, ויכולני אפילו להגיד פלפול בקבלה, אבל מהו קבלה איני יודע'..."

כמים הפנים לפנים

כבוד רב היה ה'אבני נזר' מנחיל לרבינו בבואו בצל קורתו. בהיכנסו אליו היה שמח בו ומקבל את פניו בהארת פנים גלויה. פעמים רבות אף היה משתעשע עם רבינו בשעשועין דאורייתא ומתפלפל עמו בפלפולא חריפתא.

דעת-תורתו של רבינו היתה חשובה בעיניו של ה'אבני נזר', שאף היה נועץ עמו לעתים ומבקש לשמוע את חוות דעתו בענינים שעלו על שולחנו.

עדות לכך מוצאים אנו בשו"ת 'אבני נזר' (אה"ע סימן רכה), בתשובתו אל רב העיר יעקאטרינעסלאוו, שמציין כי "חכם אחד ושמו ר' יוסף ענגיל נ"י דחה על פי תוספות נדה..."

בשולי הדברים יש לציין, כי כאשר ערך בנו הרה"ק בעל 'שם משואל' זי"ע את הספר לדפוס,

(ח) מערכת ב כלל יח סוף אות ו ד"ה והנה.

(ט) וראה שם המשך דבריו, שמביא ראיה לענין זה.

(י) נכדו של רבינו מציין, כי בכתב היד של הספר כתב רבינו כאן: "רב גדול אחד", ואחר כך (כנראה כאשר שמע רבינו שוב מקור החידוש) מחק וכתב במקומו כנ"ל.

הוסיף וציין בסוגריים: **"הוא הרב הגאון המפורסם ז"ל".**

בשם אומרו

במקום אחד מצינו להדיא שהביא רבינו בספרו 'אוצרות יוסף' (חידושי יורה דעה קונטרס ב אות ו) בשם הרב הגאון הצדיק אב"ד דק"ק סאכטשאב שליט"א, לגבי אכילת אפיקומן בליל התקדש חג המצות, כי הרואה שזמן חצות מתקרב ועדיין לא גמר סעודתו, יאכל מיד כזית מצה, ויכוון שאם הלכה כרבי אלעזר בן עזריה שזמן אפיקומן עד חצות, הוא אוכלו בתורת אפיקומן, ואם הלכה כרבנן אינו אוכל בתורת אפיקומן אלא כאכילה גרידא, וימתין עד אחרי חצות, ואז יכול להמשיך את סעודתו ולאכול אפיקומן אחריו. ולא שייך "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן", כיון שכל זה רק בזמן מצוה, והרי לפי ראב"ע כבר אינו זמן מצוה".

כבודו של תורה

ביטוי להערצתו הרבה של ה'אבני נזר' אל רבינו, למדים אנו מתוך הסיפור הבא:

פעם נסע רבינו באחת משבתות החורף לסאכטשאב, לשבות שם את שבתו בצל הקודש. באותה שבת היתה שם שמחה במשפחה ונערך 'קידושא רבא' בבית הרה"ק בעל 'שם משואל' זי"ע בנו של ה'אבני נזר'.

אחרי תפילת מוסף, כאשר כל הקהל ליווה את הרבי אל בית בנו לעריכת ה'קידוש', התעמק רבינו בלימודו ונשאר בבית המדרש, מבלי שיבחין שכל המתפללים עזבו את המקום. לפתע פקח את עיניו וראה כי הוא עומד לבדו בבית המדרש, ומיהר ויצא לכיוון בית הישם משמואל, כאשר בדרך עוד הספיק להצטרף אל פמליית המלווים את ה'אבני נזר'.

תוך כדי הילוכו הסתובב ה'אבני נזר', ראה את רבינו הולך מאחוריו ושם לב כי הולך הוא בלא מעיל. התברר, שמתוך עיונו שכח ללבוש את מעילו, וכך יצא החוצה בקור הגדול. מיד פנה ה'אבני נזר' אל בנו הישם משמואל, ואמר לו: "ראה בעיניך, ספר תורה מהלך ערום...", וכהרף עין פשט ה'אבני נזר' את מעילו ומסרו לידי רבינו, כדי שיחמם בו את גופו הטהור.

ויהי לפלא דבר חרדתו של ה'אבני נזר' לכבודו של תורה..."

"לתועלת גם למופלגי תורה"

כשם שהוקיר והעריך ה'אבני נזר' את רבינו בגופו ובנפשו, כך העריך את חידושי תורתו וייחל לראותם מאירים פני תבל ומלואו.

בספרו השני של רבינו, 'לקח טוב' על כללי הש"ס, נדפסה ראשונה הסכמתו של ה'אבני נזר', ולמרות הקפדתו שלא לתת הסכמות לספרים וזהירותו היתירה בכתיבת תוארים" עונד הוא לראשו של רבינו תוארים גדולים ומופלגים, וזו לשון קדשו: **ב"ה, יום א' נשא, האמת והצדק לפ"ק, פה סאכטשאב**

שלום לכבוד ידידי, אב בחכמה ורך בשנים,

(א) רבינו מפטיר וכותב: "כך שמעתי בשמו", ואכן כך כותב בשו"ת 'אבני נזר' סימן שפא אות ד-ה. וראה עוד 'תפארת יוסף' הגדה של פסח מאמר רלו ובהערות.

(ב) ספר 'מרכיצי תורה מעולם החסידות' ח"ב עמוד רכה.

(ג) ראה ספר 'ממענות אריות' ירושלים תשע"ט עמוד קנב.

הרה"ק רבי שמעון מסקרנוויץ זצ"ל

ווינגארטן זצ"ל בעל 'חלקת יואב', שהיה אף הוא מתלמידי האיבני נזרי²¹.

מילי דהספידא

הרה"ג רבי מנחם מאנדל קרענגיל ז"ל מקראקא, ממקורבי רבינו, בספרו **'דבש וחלב'** על התורה (פרשת כי תבא ד"ה גם כל), מביא בשמו של רבינו, פנינה נאה על מאמר המדרש: "וכל מכה אשר לא כתובה בספר התורה הזאת" (דברים כה, סא) - זו מיתת צדיקים²². יש אומרים²³, שדבר זה רבינו אמרו בהספד שנשא על האיבני נזר' אחרי הסתלקותו.

הדפסת הספר 'אגלי טל'

עם סיום פרק התקשרותו של רבינו אל הגה"ק **בעל 'אבני נזר'** זי"ע, מן הראוי לציין את אשר כתב בחיי רבינו בספר **'שם הגדולים השלישי'** (ווילנא תר"ע, אות קנז), על ספר **'אגלי טל'** לבעל האיבני נזר'.

"אגלי טל" - חדושים ובאורים על ל"ט מלאכות מהלכות שבת, מאת הגאון המופלא, הצדיק המפורסם, סו"ה, מו"ה אברהם בארינשטיין אבד"ק סאכאטשאוו. **נדפס בעיר פטרקאו בשנת תרס"ח, ע"י תלמידו הג"מ יוסף ענגעל מעיר בענדין**.

(קנ): אגלי טל הרושים ובאורים על ל"ט מלאכות מהלכות שבת מאת הגאון המופלא הצדיק המפורסם סו"ה מו"ה אברהם בארינשטיין אבד"ק סאכאטשאוו נדפס בעיר פטרקאו בשנת תרס"ח ע"י תלמידו הג"מ יוסף ענגעל מעיר בענדין.

אם נכונים הדברים, יש בהם משום **חידוש גדול**, על התעסקותו של רבינו בהדפסת ספריו של האיבני נזר' זי"ע. אולם יש לפקפק בכך, כיון שהספר נדפס כבר בשנת תרס"ה, ונערך על ידי בנו הרה"ק **בעל 'שם משואל'** זי"ע, ולא ידוע לנו כיום על מהדורא שיצאה לאור בשנת תרס"ח²⁴.

(כ) ספר **'מיכאל באחת'** ניו יארק תשע"ד, פרקי חיים, עמוד לב הערה לד.

(כא) מעדותו של רבי **יצחק יעקב ארליך** ז"ל, הובא בספר **'אבירי הרועים'**, תל אביב תשמ"ה עמוד תמא.

(כב) מובא בספר **'גדולי הדורות'** ח"ג ירושלים תשנ"ו עמוד 799, ובספר **'הצדיק השותק'** בני ברק תשכ"ה עמוד קכז ד"ה בחדר.

(כג) ראה ספר **'אשכנזא דצדיקא'** ח"א ירושלים תשנ"א עמוד 51.

(כד) מלבד העובדה שרבינו מתואר כאן כתלמידו של הגה"ק בעל 'אבני נזר' זי"ע, זהו בודאי משגה.

בשבחם של שני גדולי הדור ששם יוסף, הלא הם הגאון מראגאטשוב זצ"ל ורבינו, התבטא האיבני נזר' ואמר: "על מוחו של הראגאטשוב'ער מי בכלל יכול להיות 'מבין'... ורבי יוסף ענגיל הינו מודה על האמת..."²⁵, "לפליאת השומעים הסביר האיבני נזר' את דבריו ואמר: "ישנם כאלו המפלפלים ומפלפלים עד שבכח פלפולם כאילו 'מכריחים' את האמת להיות כרצונם, זיי דרייען און דרייען ביז זיי דרייען די אמת זאל זיין ווי זיי, אך רבי יוסף ענגיל הוא מודה על האמת..."²⁶

מאחורי התנור

הגאון רבי אברהם אהרן פרייס זצ"ל גאב"ד טורונטו סיפר, שבהיותו בסוכטשוב בשנת תרס"ט, בצל קדשו של האיבני נזר' זי"ע, הבחין בשלשת הגאונים, רבינו, הגאון **בעל 'חלקת יואב' מקינצק** זצ"ל והגאון **רבי מיכאל אליעזר פארשלענער** זצ"ל בעל 'תורת מיכאל' ולימים מרבני באלטימור²⁷, שישבו במשך רוב רובו של חג השבועות מאחורי התנור והשתעשעו בדברי תורה²⁸.

הגאון רבי מיכאל אליעזר פארשלענער זצ"ל

הגאון רבי אברהם אהרן פרייס זצ"ל

"גאוני ארץ פולין וחסידי ארץ"

גם מצינו עדות לשהותו של רבינו בסאכטשאב על חג השבועות של שנת תרנ"ח או תרנ"ט בצל קדשו של האיבני נזר' זי"ע, בתוך תיאור על חדרת הקודש שאפפה את כל השהים במחיצת קדשו של האיבני נזר'²⁹:

"לחג השבועות של שנת תרנ"ח או תרנ"ט באתי לסאכטשאב... וסביב לשולחן יושבים גאוני ארץ פולין וחסידי ארץ, כל רך וטוב, כגון הגאון **בעל 'חלקת יואב'** אב"ד קינצק, **והגאון רבי יוסף ענגיל מבענדין** ודומיהם..."

אשכבתיה דרבי

עדות מעניינת אנו מוצאים, שביקר רבינו אצל האיבני נזר' ימים מספר קודם הסתלקותו, בחודש אדר שנת עת"ר.

עובדא זו מתגלה בתוך פרקי תולדותיו של הרה"ק רבי **שמעון מסקרנוויץ** זצ"ל, בנו של הרה"ק רבי **מנחם מענדל מווארקא** זי"ע, שבא לבקר את האיבני נזר' בימי האחרונים, ובהיכנסו אליו מצא שם שנים מגדולי עולם, רבינו והגאון רבי **יואב יהושע**

רבי **דוד מסאכטשאב** זצ"ל (ראה 'אשמי ברכה' להרה"ג ר' **שמעון הירשלער** שליט"א לפר"ש מלונדון, עמוד תקלז), וכ"כ **אדמו"ר מטשערנאביל** שליט"א, ששמע מפי כ"ק **אדמו"ר מטטריקוב** זצ"ל (ראה קונטרס 'דברי תורה' טשערנאביל, קובץ נד - מרחשון תשע"ז, עמוד מט).

(יח) מפי הגאון ר' **נח שטוקמאן** ז"ל אבד"ק פרעמיסלא, ששמע מפי 'הלומדים' בגליציה.

(יט) היה אחד מחברי ועד 'אוהבי תורה' להדפסת ספרי רבינו שהוקמה לאחר פטירתו ע"י חתן רבינו, כפי שמופיע בספר 'אוצרות יוסף' מהדורת תרפ"ד (ראה צילום הרישימה במהדורה החדשה של 'אוצרות יוסף' שיצא לאור על ידינו, סוף פרק ב).

הרב הגדול החריף העצום³⁰, עיניו כיונים על אפיקי הש"ס, סיני ועוקר הרים, קנקן חדש מלא ישן נושן, **כש"ת מה"ו יוסף נ"י**.

דבר חיבורו לקח טוב אשר חיבר על כללים, עיינתי בו וראיתי כי **יש בו בקיאות נפלא, ויהיה לתועלת גם למופלגי תורה**, וראוי להוציאו לאור.

יזכהו ד' שיקובלו דבריו ויזכה להדפיס גם יתר חדושו, כנפשו ונפש ידידו **דו"ש וש"ת** (=דורש שלמו ושלו תורתו).

הק' אברהם, חופ"ק הנ"ל

ב"ה יוס' א' נשא האמת והצדק לפ"ק פה סאכטשאב.

שלום לכבוד ידידי אב נחמדה ורך בשנים הרב הגדול החריף העצום עיני כיונים על אפיקי הש"ס סיני ועוקר הרים. קנקן חדש מלא ישן נושן כש"ת מה"ו יוסף נ"י.

דבר חיבורו לקח טוב אשר חיבר על כללים עיינתי בו וראיתי כי יש בו בקיאות נפלא וראוי לכוניחו לאור. יזכהו ד' שיקובלו דבריו ויזכה להדפיס גם יתר חדושו כנפשו ונפש ידידו **דו"ש וש"ת הק' אברהם חופ"ק הנ"ל**.

לימים, כאשר יצא לאור ספרו של רבינו, 'אתון דאורייתא', אף הוא על כללי הש"ס, התבטא האיבני נזר' ואמר: "הקובע שיעור בספר זה, יכול לרכוש לעצמו את דרך הלימוד הטובה ביותר"³¹.

לאחר תקופה חלה רבינו במחלה קשה, וכאשר הגיע לסאכטשאב 'טעלעגראם' (=מברק) ובו 'הזכרה' על מצבו של רבינו, למען יתפלל האיבני נזר' ויבקש עליו רחמים, עמד אז באמצע מסירת שיעור לתלמידיו. והנה דרכו היה להקפיד תמיד לבל יפריעוהו בשעת השיעור, גם לא לצורך הזכרת חולים³², כיון שסבר שכדאי הוא כח התורה להגן עליהם, אלא שכבר ידעו בני הבית על חביבותו של רבינו בעיניו, ולכן הרהיבו עוז ומסרו לו את תוכן ה'טעלעגראם' מיד. מיד סגר האיבני נזר' את הספר ונעמד לומר תהלים, והתבטא: "א פלא, א יונגעמאן ווארפט זיך מיט ש"ס ווי א קינד מיט א 'באל', זאל נישט שאטן קיין עין הרע?" (=פלא, אברך שכל הש"ס 'נזרק' אצלו כמו ילד המשחק בכדור, שלא תזיק לו עין הרע?).

וזאת, כיון שבאותם ימים כבר יצאו לאור כמה מספריו של רבינו, ועל ידם פורסמה בעולם גדלותו העצומה **בכל מכמני התורה**..."

"מודה על האמת"

הגדרה קולעת נשמעה מפי האיבני נזר' על חידושי תורתו של רבינו, בעת אשר דיבר פעם

(יד) הגאון רבי **נתן געשטעטנער** זצ"ל בעל 'להורות נתן' הטעים פעם מדי דברו על נוסח ההסכמה, שבידוע היה האיבני נזר' בעצמו מופלג מאוד בחריפות, וגם דרכו בלימוד היתה בחריפות רבה, והוא חידוש גדול שהתפעל מחריפותו של רבינו שהיה אז אברך צעיר לימים, ראה **'שיחות מלוח מלכה'** ח"א, עמוד כג.

(טו) כך נסתר בשמו של **הגאון מטשעבין** זצ"ל.

(טז) כא ים לצורך הזכרת חולה שיש בו סכנה, ראה **'אביר הרועים'** ח"ב עמוד יא אות רל.

(יז) על פי עדותם של הגה"צ **גאב"ד ביליץ** זצ"ל, ששמע מפי הרה"ק

אם אכילה 'למשחה' מעכבת

עיינ בגמרא (כח.), דאחא דתנן במשנה (כז.), דבמחשב לאכול קזית מעור האליה למחר או בחוץ - הוי מחשבה לפגול ולפסול, פריך בגמרא, דמאי קא משמע לן, תנינא (חולין קכב.) ואילו שערוריתיהן כבשרן, עור שתחת האליה וכו'. ומשני, דהוה אמינא דהני מילי לענין טומאה (טומאת אוכלין) דרפיק מצטרף, אבל הכא אימא 'למשחה' (במדבר יח, ח) - לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין, ולא עבידי מלכים דאכלי ליה, קא משמע לן, עכ"ל הגמרא.

ומוכח מזה לכאורה, ד'למשחה' לגדולה מעכב במצות אכילת קדשים. דאי איתא דקיים מצות אכילה אפילו כשלא אכל דרך גדולה, אם כן איזה הוה אמינא היה שלא תהא מחשבה זאת מחשבה לפגול, הא מחשבת אכילת חוץ לזמנו הוא, כיון דגם בכהאי גוונא חשיב קיום מצות אכילה בקדשים.

ואין לומר, דכיון דלא הוי אכילה כדינה ממש, כיון דלכתחלה בעי 'למשחה' וכו', על כן הוה אמינא דלא תפגל מחשבת אכילה כזאת. דזה אינו, שהרי מבואר להלן (לא.) דאפילו חישב שתאכלהו אש למחר הוי פיגול, משום דמצינו לשון אכילה באש, וכדכתיב (ויקרא כ, כו) 'תאכלהו אש לא נופח'. וכן בחישוב שיאכלהו כלבים למחר - הוי פיגול, משום דכתיב (מלכים ב ט, י) 'ואת איזבל יאכלו הכלבים בחלק יזרעאל', עיין שם היטב. ואם כן אין לך אכילה שלא כדינה יותר מזה, שהרי המצוה שיתאכלו הקדשים מאדם (ראה רש"י פסחים נט, ד"ה בשאר) - לא מאש וכלבים. ועל כרחך דכיון דנקרא גם אכילתם 'אכילה' - וכללם ממקראות הג"ל - על כן השם 'אכילה' לבד שפיר מפגל.

אולם כאן בלאו הכי קשה, דאפילו נימא ד'למשחה' וכו' מעכב במצות אכילת קדשים, עם כל זה כיון דבעצם השם 'אכילה' הרי גם עור האליה חשוב אכילה, וכדרייק הש"ס מטומאת אוכלין, אם כן הרי יש כאן מחשבת אכילה חוץ לזמנו ולא גרע מאכילת אש וכלבים וכו"ל.

ועל כרחק צריך לומר, דאין הכי נמי דהוה אמינא למיטעי דגם מחשבת אכילת אש וכלבים לא חשיבא אכילה, ואם כן שפיר יש לומר, דלפי ההוה אמינא הייתי טועה לומר דבעינן שיחשב באכילה כדינה ממש דרך גדולה, אף שאין זה מעכב, ושפיר אשמעינן במשנה רבותא דלא אמרינן כן, ורק לפי האמת הוא דאמרינן כאן בגמרא (לא.) דמחשבת אכילת אש וכלבים הוי מחשבה, וזה פשוט.

ועוד יש לחלק בין מחשבת אכילת אש וכלבים, דעל כל פנים הקודש בעצמותו ראוי לאכילת אדם כדינו דרך גדולה, על כן גם במחשב שיאכלהו אש וכלבים הוי מחשבה. מה שאין כן בעור האליה שאין דרך מלכים לאוכלו, ואי אפשר שיתאכל דרך גדולה כדינו לכתחלה, על כן שפיר הוה אמינא דלא הוי מחשבה, וחילוק כזה ממש מבואר כאן בתוספות (לה. ד"ה באכילת), עיין שם היטב.

הטעם שפיגול צריך הרצאה כדי לחול

יש להבין הא דאמרינן בכל דוכתי (להלן לד: מב: נא.) בפיגול דהוה מרצה לפיגולו. ולכאורה הדבר צריך הבנה באמת, דמה ענין הרצאה זו, דנהי דדרשינן בסוגיין (כח:), דהרצאת כשר כך הרצאת פסול, מה הרצאת כשר - עד שיוקרבו כל מתיריו, אף הרצאת פסול - עד שיוקרבו כל מתיריו, הרי זה רק גזירת הכתוב דאם יש פסול אחר אי אפשר לפיגול שיחול, אבל כל שאין פסול אחר, וחל הפיגול לבד, מה צורך הרצאה יש בו, והרי כמו שכל פסול - שהוא בלאו - אפשר לו לחול, כן גם כן פסול פיגול דבכרת יש לו לחול, ולמה הוא צריך להרצאה.

ובשלמא אם היה חל חלק הפסול שלו תחלה, ואחר כך יתרון חומר הכרת שבו, שפיר היה צריך הרצאה על ענין הפסול, דאם לא כן אי אפשר לפיגול שיחול, דאחרי שיש בו פסול תחלה - שוב הרי לא קרבו כל מתיריו, ושוב אי אפשר שיהיה יתרון הפיגול, מה שאין כן אחרי שענין הפיגול חל כלו בבת אחת, למה הוא צריך להרצאה.

ואולם יש לומר, דכיון דבאמת לא היה לכהן לפגל כלל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו (פסחים צ, ורק) דאמרינן דכיון דבין יחול הפיגול ובין לא יחול - מכל מקום פסול הרי יהיה, כיון דלענין הפסול אם תאמר דל מעשהו מהכא גם כן יהיה פסול, דקרבו לא נעשו עבודותיו על ידי מעשה כהן הרי פסול הוא, ועל כן כיון דיש כאן פסול בהכרח המפסיד כבר את הקודש לגבוה, ואין הפיגול מוסיף עוד בהפסד לגבוה דבר, ורק חומר הכרת הוא שמוסיף - דאין בזה ענין הפסד לגבוה, דההפסד לגבוה הוא רק במה שהגבוה נפסד את הקודש שלו, וזהו במה שנפסל לבד ופקע קדושתה מיניה, ועל כן שפיר חל גם כן יתרון ענין הפיגול, כיון שהוא אין מפסיד עוד לגבוה.

ואם כן לפי זה, הרי כל חלות הפיגול הוא רק מפאת היות בו חלק ענין הפסול בהכרח - מפאת דלא שייך דל מעשהו מהכא כו' כנ"ל, וכבר יש הפסד הגבוה בחלק הפסול, ועל כן אפשר למחשבתו להוסיף חלות ענין הפיגול, שאינו מפסיד עוד.

ואם כן שוב הרי תמיד ענין הפסול קודם בסבה לענין הפיגול, ושוב הרי היה ראוי לנו לומר מטעם זה דאין ענין הפיגול חל, דכיון דכבר קדם ענין הפסול בסבה, אם כן שוב אחרי שפסול הוא - הרי לא קרבו כל מתיריו, ואי אפשר לענין הפיגול לחול, ועל כן בזה שפיר צריך הרצאה, היינו דיש בכל פיגול הרצאה - בזה שמרצה לענין זה על ענין הפסול שבו, לשייך ענין הפיגול לחול אף שיש בו כבר ענין הפסול ממנו בעצמו בסבה תמיד, ודו"ק היטב מאוד כי עמוק הוא בסייעתא דשמיא.

בכמה אכילת בעלי חיים נחשב אכילה

אכילת בעלי חיים - אם גם כן אינה קרויה 'אכילה' בפחות מכזית כמו באדם (ראה ברכות מט:), יש קצת ראיה מסוגיין (לא.), חישב שיאכלהו כלבים למחר - פיגול, (מלכים ב ט, י) 'ואת איזבל יאכלו הכלבים בחלק יזרעאל'. ואי נימא דאכילת בעלי חיים

הוי אפילו בפחות מכזית, אם כן משכחת ליה פיגול במחשבה על פחות מכזית, כגון בחישוב שיאכלהו כלבים למחר, וזה לא מצינו.

הטעם שאמרו 'ביאה במקצת' ולא 'מקצת ביאה'

הנה קצת ביאה למקדש לא יצויר כלל. ופולוגתא דסוגיין (לב:) אי ביאה במקצת שמה ביאה - בטמא שהושיט ידו למקדש, הוא עניין אחר לגמרי, דשם הוא ביאה שלימה של מקצת הגוף.

וראה שחכמינו ז"ל דייקו שלא לומר 'מקצת ביאה שמה ביאה', רק אמרו 'ביאה במקצת שמה ביאה' וכו', והכוונה, שהיתה שם ביאה שלימה של מקצת גוף, שהרי היד הבאה למקדש הרי היא באה ביאה שלימה, אלא שהיד הוא רק מקצת גוף, וזהו שדייקו לומר 'ביאה במקצת' וכו'. אבל שיהיה ענין הקצתיות בהביאה עצמה, זה לא יצויר כלל, וכמובן.

וכזה גם להלן (צא:), כיבוי במקצת לא שמה כיבוי. וגם שם הוא מעשה כיבוי גמור, אלא שהיא במקצת גחלת, וגם כן דיקדקו שלא לומר 'מקצת כיבוי', רק 'כיבוי במקצת', והיינו דהוא כיבוי שלם במקצת גחלת וכו"ל.

שאלה על פסול פגול

כתבתי בחידושי במקום אחר, דהא דמהני שאלה כשהיה פיסול באחד מארבע עבודות (ראה תוספות כריתות יג: ד"ה ארבע), זהו רק באחד משאר פסולים, מה שאין כן בפסול פיגול לא אמרינן כן.

וזה לפי המבואר בסוגיין (לד:), בעי מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן, פסול מהו שיעשה שיריים (מי שהוא פסול לעבודה, אם קבל זורק, מהו שיחזור הכשר ויקבל ויזרוק ויכשר הקרבן, מי אמרינן כיון דזריקה פסול - שוויה לדם שבצוואר שיריים, ותו לא מיחזי לזריקה, או דילמא, לא אלימא זריקת פסול לשוויה לדם שבצוואר בהמה שיריים, ויחזור הכשר ויקבל, רש"י). אמר ליה, אין עושה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו, הואיל ומרצה לפיגולו (אין לך זריקה פסולה שעושה את השאר שיריים - אלא זריקה במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, הואיל ומרצה לפיגולו - הואיל והוי זריקה מן התורה למקבעיה בפיגול ופסול, רש"י), עכ"ל הגמרא.

והכוונה, דכיון דלענין פיגול בעינן קרבו כל מתיריו, אם כן על כרחך דזריקת פיגול חשובה זריקה, דאם לא כן הרי לא קרבו כל מתיריו ואינו פיגול, ועל כן כמו שחשובה זריקה למיקבעיה בפיגול, הכי נמי דחשיב זריקה לענין שיעשה הדם שבצוואר שיריים, וכאילו היתה הזריקה כהלכה לגמרי. מה שאין כן בשאר פסולים שפיר הוי זריקה פסולה, ואין בכחה לעשות הדם שבצוואר שיריים.

ולפי זה כתבתי בחידושי גם כן לענין שאלה, דרק בשאר פסולים שאירעו באחד מארבע עבודות הוא דמהני שאלה, מה שאין כן בפיגול דחשוב כאילו נעשו כל הארבע עבודות בהכשר, מפאת שמרצה לפיגולו וכו"ל, על כן אי אפשר לאיתשולי עוד אחרי הארבע עבודות.

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושב בעולם העליון"

(ההבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באוני חתנו הגד"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com